

Bilten

PARLAMENT POD LUPOM

19. broj

UVODNA REČ	5
Doviđenja stari sazivu, dobrodošao novi	5
MESEC U PARLAMENTU	6
PRETHODNI SAZIV U BROJKAMA	7
ANALIZE I STAVOVI OTVORENOG PARLAMENTA	8
Preliminarna struktura budućeg saziva Narodne skupštine Republike Srbije	8
Konstitutivna sednica ili priča o gnevu, Mirjana Nikolić	14
Stari saziv parlamenta i nove izborne liste - da li prethodni učinak određuje poziciju na izbornoj listi?	17

O INICIJATIVI OTVORENI PARLAMENT

Inicijativa Otvoreni parlament svakodnevno prati rad Narodne skupštine Republike Srbije od 2012. godine. Otvoreni parlament prikuplja i objavljuje podatke o radu i rezultatima rada ove institucije i bavi se analizom različitih procesa iz perspektive transparentnosti, odgovornosti i participativnosti.

Osnovni cilj inicijative Otvoreni parlament je unapređenje javnosti rada parlamenta i uspostavljanje redovne komunikacije između građana i njihovih izabranih predstavnika. Svoj rad baziramo na vrednostima koje su sadržane u međunarodnoj Deklaraciji o otvorenosti parlamenata, u čijem razvoju je učestvovao i Otvoreni parlament.

Od januara 2018. godine, odgovornost u ponašanju narodnih poslanika i radu Skupštine je u fokusu aktivnosti Otvorenog parlamenta.

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

**Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC**

Izradu ove publikacije omogućila je Vlada Švajcarske. Ova publikacija ne predstavlja nužno zvanični stav Vlade Švajcarske.

● UVODNA REČ

Doviđenja stari sazivu, dobrodošao novi

Došao je trenutak da se oprostimo od starog saziva Narodne Skupštine Republike Srbije. Novi, 13. po redu od ponovnog uspostavljanje višestranačja u Srbiji, je konstituisan u avgustu.

Rad prethodnog saziva obeležilo je odsustvo pokretanja tema koje su od značaja za građane i korišćenje parlamentarne govornice za obračune sa političkim neistomišljenicima. Skoro potpuno odsustvo opozicije iz poslaničkih klupa, udruženo sa koncentracijom moći u drugim granama vlasti, dovelo je do kompletne marginalizacije Parlamenta u 12. sazivu.

Dva podatka u velikoj meri oslikavaju rad Parlamenta u prethodnom sazivu - poslanici su prilikom glasanja za akte u 99% slučajeva glasali "Za" predlog akta, a predlagač zakona je u 99% slučajeva bila Vlada Srbije.

Iako ovi brojevi možda zvuče figurativno, oni su precizni.

Prosečno prisustvo poslanika prilikom glasanja o aktima bilo je 279,3 puta, od čega su 277,1 puta glasali "Za", dok je od ukupno 267 usvojenih zakona Vlada Srbije predložila 263.

Novi saziv, prema tome, pred sobom ima zadatak koji je istovremeno i lak i težak - da bude bolji od prethodnog saziva. Lak, jer je stari saziv ostavio letvicu prilično nisko, i težak, jer će zahtevati ponovo osvajanje moći koje su druge grane vlasti u međuvremenu prisvojile.

Sastav novog saziva, konstitutivna sednica, i javni nastupi poslanica i poslanika nakon nje, naročito predsednika i potpredsednika, dali su neke naznake o tome šta možemo očekivati u narednom sazivu. Opozicija je ponovo prisutna u Skupštini, sa skupštinske govornice mogu se ponovo čuti različita mišljenja, dok su istovremeno postojale i neke naznake saradnje. U isto vreme mogle su se čuti i izjave koje najavljuju da će rad Parlamenta i ubuduće usmeravati Predsednik Srbije. Sve dosad viđeno ipak ne garantuje da će 13. saziv uspeti da ispuni svoj mandat, unapredi rad Parlamenta, i bar u određenoj meri ostvari svoju Ustavom propisanu ulogu

1.

Konstituisan je 13. saziv Narodne Skupštine Republike Srbije. Potvrđeni su mandati 250 narodnih poslanika i formirano je 15 poslaničkih grupa.

2.

Izabrani su predsednik i potpredsednici Narodne Skupštine Republike Srbije, imenovan je generalni sekretar Narodne Skupštine Republike Srbije i formirani odbori i stalne parlamentarne delegacije u međunarodnim institucijama.

- Za predsednika je izabran Vladimir Orlić iz Srpske napredne stranke.
- Izabrano je 7 potpredsednika - Sandru Božić (SNS), Božidara Delića (NADA), Zorana Lutovca (DS), Borka Stefanovića (SSP), Snežanu Paunović (SPS), Elviru Kovač (SVM) i Usame Zukorlića (SPP). Novi generalni sekretar Narodne Skupštine Republike Srbije je Srđan Smiljanić.
- Formirano je 20 skupštinskih odbora, kao i 11 stalnih parlamentarnih delegacija.

5.

Predsednik Narodne skupštine Republike Srbije sastao se sa ambasadorom NR Kine u Srbiji

22.

Predsednik Narodne skupštine Republike Srbije sastao se sa ambasadorom Ruske federacije u Srbiji

25-31.

Predsednik Narodne skupštine Republike Srbije sastao se sa šefom misije OEBS u Srbiji, ambasadorom Velike Britanije u Srbiji, ministrom spoljnih poslova Kube, ambasadorom Sjedinjenih Američkih Država u Srbiji, šefom Delegacije Evropske unije u Srbiji, ambasadorom Republike Slovenije u Srbiji, ambasadorom Republike Italije u Srbiji.

● PRETHODNI SAZIV U BROJKAMA

99% Zakona predložila je Vlada kao izvršna vlast.

70% Zakona usvojeno je bez podnetih amandmana.

Više od **1/3** javnih sednica skupštinskih odbora trajalo je kraće od 10 minuta.

U 10 navrata su narodni poslanici postavljali pitanja izvršnoj vlasti.

2021. godina prošla je u znaku izbora najviših nosilaca pravosudnih funkcija i promene Ustava u oblasti pravosuđa.

*Informacije preuzete iz **Godišnjeg izveštaja** o radu Narodne skupštine u 2021. godini.*

● ANALIZE I STAVOVI OTVORENOG PARLAMENTA

Preliminarna struktura budućeg saziva Narodne skupštine Republike Srbije

Od 18 kandidovanih lista, mandate je osvojilo njih sedam, uz pet izbornih lista manjinskih stranaka za koje važi pravilo takozvanog "prirodnog praga". Dakle, **mandate će dobiti kandidati i kandidatkinje sa ukupno 12 izbornih lista** (Tabela 2).

Lista	Skraćenica	Broj poslanika
ALEKSANDAR VUČIĆ – Zajedno možemo sve	ZMS	120
Marinika Tepić – Ujedinjeni za pobjedu Srbije (Stranka slobode i pravde, Narodna stranka, Demokratska stranka, DZVM – VMDK, Stranka Makedonaca Srbije, Pokret slobodnih građana, Udruženi sindikati Srbije „Sloga”, Pokret za preokret, Pokret Slobodna Srbija, Vlaška stranka)	UPS	38
Ivica Dačić – Premijer Srbije	Dačić	31
DR MILOŠ JOVANOVIĆ - NADA ZA SRBIJU - Srpska koalicija NADA - Nacionalno demokratska alternativa- Demokratska stranka Srbije (DSS) - Za Kraljevinu Srbiju (MONARHISTI) - Vojislav Mihailović	NADA	15
MORAMO – AKCIJA – Ekološki ustanak – Ćuta – Ne davimo Beograd – Nebojša Zelenović	MORAMO	13
Boško Obradović - Srpski pokret DVERI - POKS - Miloš Parandilović - Patriotski blok za obnovu Kraljevine Srbije	PBOKS	10
MILICA ĐURĐEVIĆ STAMENKOVSKI – Srpska stranka Zavetnici	ZAVETNICI	10
Vajdasági Magyar Szövetség - Pásztor István – Savez vojvođanskih Mađara - Istvan Pastor	SVM	5
MUFTIJIN AMANET – Stranka pravde i pomirenja (SPP) – Usame Zukorlić	SPP	3
ZAJEDNO ZA VOJVODINU- VOJVOĐANI (DEMOKRATSKI SAVEZ HRVATA U VOJVODINI, ZAJEDNO ZA VOJVODINU)	ZZV	2
SDA Sandžaka – dr. Sulejman Ugljanin	SDA	2
Koalicija Albanaca Doline Koalicioni i Shqiptarëve të Luginës	KAD	1

Tabela 2: Preliminarni pregled izbornih lista koje su osvojile mandate u Narodnoj skupštini nakon parlamentarnih izbora 2022. godine

Kada je reč o stranačkoj strukturi, prema podacima navedenim u izbornim listama[1], **u Skupštini će se naći predstavnici i predstavnice 25 stranaka i pokreta**, kao i grupa poslanika i poslanica sa liste "MORAMO – AKCIJA – Ekološki ustanak – Ćuta – Ne davimo Beograd – Nebojša Zelenović" bez navedene stranačke pripadnosti na izbornoj listi. .

[1] Neki od poslanika i poslanica su poznati po članstvu u organizacijama različitim od onih zvanično navedenih u izbornoj listi, pa je stoga u javnosti varirao i broj budućih aktera koji se očekuje u novom sazivu. Tako se, kao budući učesnici skupštinskog života, spominju i Pokret za preokret, Sindikat Sloga, Pokret Otadžbina, Pokret slobodnih građana, Bolja Srbija, Narodna seljačka stranka, Ujedinjena seljačka stranka, Nema nazad - iza je Srbija, kao i Ne davimo Beograd, Otvorena građanska platforma Akcija i Ekološki ustanak koji se nalaze na listi Moramo.

Pojedinačno, najviše poslanika i poslanica imaće Srpska napredna stranka (98), zatim Socijalistička partija Srbije (22), dok je na trećem mestu Stranka slobode i pravde (17) (Tabela 3).

Politička partija	Broj poslanika/ca	Naziv liste	Procenat
SNS	98	ZMS	39.20%
SPS	22	Dačić	8.80%
SSP	17	UPS	6.80%
/	13	MORAMO	5.20%
Narodna	12	UPS	4.80%
Zavetnici	10	ZAVETNICI	4.00%
DS	9	UPS	3.60%
JS	8	Dačić	3.20%
DSS	7	NADA	2.80%
MONARHISTI	7	NADA	2.80%
SDPS	7	ZMS	2.80%
Dveri	6	PBOKS	2.40%
PUPS	6	ZMS	2.40%
SVM	5	SVM	2.00%
POKS	4	PBOKS	1.60%
PSS-BK	3	ZMS	1.20%
SPP	3	SPP	1.20%
PS	2	ZMS	0.80%
SDA	2	SDA	0.80%
SNP	2	ZMS	0.80%
SPO	2	ZMS	0.80%
BGS	1	NADA	0.40%
DSHV	1	ZZV	0.40%
Zeleni	1	Dačić	0.40%
ZZV	1	ZZV	0.40%
PDD	1	KAD	0.40%

Tabela 3: Preliminarni pregled političke strukture izbornih lista koje su osvojile mandate nakon parlamentarnih izbora 2022. godine, i broja osvojenih mandata po svakoj političkoj partiji ili pokretu

Ašto se polne strukture budućeg saziva tiče, **manje zastupljeni pol, žene, nije dostigao željenih 40 odsto učešća**, iako jeste blizu tog broja (Tabela 4).

Pol	Broj poslanika/ca	Procenat
Ženski	96	38.40%
Muški	154	61.60%

Tabela 4: Preliminarna polna struktura XIII parlamentarnog saziva

Najveće odstupanje od odnosa 60:40 imaju liste sa malim brojem mandata. Tri mandata liste MUFTIJIN AMANET – Stranka pravde i pomirenja (SPP) – Usame Zukorlić, dva mandata liste “ZAJEDNO ZA VOJVODINU - VOJVOĐANI (DEMOKRATSKI SAVEZ HRVATA U VOJVODINI, ZAJEDNO ZA VOJVODINU)” i jedan mandat liste “Koalicija Albanaca Doline Koalicioni i Shqiptarëve të Luginës” pripali su muškarcima, tako da je procenat žena ovih lista nula, dok je od dvoje poslanika liste SDA Sandžaka – dr. Sulejman Ugljanin jedan muškarac i jedna žena, tako da su oni dostigli najviši procenat zastupljenosti manje zastupljenog pola, polovinu (Tabela 5).

Lista	Ženski pol	Muški pol
SPP	0.00%	100.00%
ZZV	0.00%	100.00%
KAD	0.00%	100.00%
SDA	50.00%	50.00%
ZMS	40.00%	60.00%
Nada	40.00%	60.00%
PBOKS	40.00%	60.00%
ZAVETNICI	40.00%	60.00%
SVM	40.00%	60.00%
Dačić	38.71%	61.29%
MORAMO	38.46%	61.54%
UPS	36.84%	63.16%

Tabela 5: Polna struktura po izbornim listama koje su osvojile mandate 2022. godine

U starosnoj strukturi, među budućim poslanicima i poslanicama dominira generacija rođenih između 1970. i 1979. godine, a **ukupna prosečna starost je 47,12 godina**. Poslanika i poslanica mlađih od 30 godina je 14.

Najstariji poslanik novog saziva biće Vladeta Janković, rođen 1940. godine, a najmlađi Nikola Bokan, koji je rođen 1999. godine (Tabela 6)..

Decenija	Broj poslanika/ca	Procenat
1940-1949	9	3.60%
1950-1959	28	11.20%
1960-1969	51	20.40%
1970-1979	76	30.40%
1980-1989	61	24.40%
1990-1999	25	10.00%

Tabela 6: Preliminarna starosna struktura XIII parlamentarnog saziva

Tabela 6: Preliminarna starosna struktura XIII parlamentarnog saziva

Prosečno najstarija je lista “Koalicija Albanaca Doline Koalicioni i Shqiptarëve të Luginës”, koja ima samo jednog poslanika, starog 58 godina, a za njom lista “DR MILOŠ JOVANOVIĆ - NADA ZA SRBIJU - Srpska koalicija NADA - Nacionalno demokratska alternativa - Demokratska stranka Srbije (DSS) - Za Kraljevinu Srbiju (MONARHISTI) - Vojislav Mihailović”, čija je prosečna starost 52,9 godina, dok je najmlađa lista “SDA Sandžaka – dr. Sulejman Ugljanin”, sa prosečnom starošću od 34,5 godina (Tabela 7)

Lista	Prosečna starost (godine)
KAD	58
ZZV	52
Nada	52.9
UPS	49.2
Dačić	48.6
ZMS	48.1
PBOKS	47.1
MORAMO	46.8
SVM	45.8
ZAVETNICI	45.2
SPP	37.33
SDA	34.5

Tabela 7: Starosna struktura po izbornim listama koje su osvojile mandate 2022. godine

Što se regionalne raspodele tiče, **najveći broj poslanika i poslanica ima prebivalište na teritoriji Beograda**, ukupno čak 42 odsto. Sledeći po zastupljenosti je Južnobački okrug, sa 12 odsto, dok je a trećem mestu Raški okrug, sa 5,2 odsto. Čak 16 okruga zastupljeno je sa manje od 5 poslanika i poslanica, odnosno manje od 2 odsto. Okruzi koji nemaju svoje predstavnike i predstavnice u novom sazivu Skupštine su dva okruga sa područja Kosova i Metohije - Kosovsko-pomoravski i Prizrenski (Tabela 8).

Okруг	Broj poslanika/ca	Procenat
Grad Beograd	105	42.00%
Južnobački okrug	30	12.00%
Raški okrug	13	5.20%
Nišavski okrug	10	4.00%
Šumadijski okrug	10	4.00%
Zlatiborski okrug	7	2.80%
Pomoravski okrug	7	2.80%
Sremski okrug	6	2.40%
Pčinjski okrug	6	2.40%
Mačvanski okrug	5	2.00%
Podunavski okrug	5	2.00%
Rasinski okrug	5	2.00%
Zapadnobački okrug	4	1.60%
Jablanički okrug	4	1.60%
Južnobačanski okrug	4	1.60%
Moravički okrug	4	1.60%
Severnobački okrug	4	1.60%
Srednjobanatski okrug	4	1.60%
Braničevski okrug	3	1.20%
Zaječarski okrug	2	0.80%
Kolubarski okrug	2	0.80%
Kosovsko-mitrovački okrug	2	0.80%
Pirotski okrug	2	0.80%
Severnobačanski okrug	2	0.80%
Borski okrug	1	0.40%
Kosovski okrug	1	0.40%
Pečki okrug	1	0.40%
Toplički okrug	1	0.40%
Kosovsko-pomoravski okrug	0	0.00%
Prizrenski okrug	0	0.00%

Tabela 8: Preliminarna regionalna struktura XIII saziva

Sem ukupnog broja poslanika i poslanica po okrugu, za bolje razumevanje predstavljenosti okruga u parlamentu važan je i broj stanovnika čije lokalne probleme i potrebe najbolje mogu razumeti i zastupati poslanici i poslanice iz istog okruga, odnosno **razmera između broja stanovnika okruga i broja poslanika i poslanica iz tog okruga**, iako trenutni izborni sistem predviđa da je cela Srbija jedna izborna jedinica i da je svaki narodni poslanik predstavnik svih građana Srbije. Ukoliko se razmotri i broj građana svakog okruga, Beograd je ponovo na prvoj poziciji, sa jednim poslanikom na 16.137,9 građana, dok sa druge strane u Borskom okrugu jedan poslanik dolazi na čak 109.210 građana.

Građani Pirotskog, Pomoravskog i Podunavskog okruga imaju prema broju stanovnika bolju indirektnu predstavljenost nego što pokazuje samo ukupan broj poslanika, dok su u Mačvanskom, Sremskom i Nišavskom okrugu građani u tom smislu predstavljeni lošije.

Za okruge sa područja Kosova i Metohije RZS nema podatke o broju građana, te ovakva analiza nije moguća (Tabela 9).

Okrug	Broj poslanika/ca	Broj stanovnika/ca okruga ^[2]	Broj stanovnika/ca po poslaniku/ci
Grad Beograd	105	1.694.480	16.137,90
Južnobački okrug	30	618.624	20.620,80
Raški okrug	13	303.552	23.350,15
Pomoravski okrug	7	194.676	27.810,86
Šumadijski okrug	10	278.917	27.891,70
Podunavski okrug	6	182.895	30.482,50
Nišavski okrug	10	357.920	35.792,00
Zlatiborski okrug	7	262.664	37.523,43
Pčinjski okrug	5	195.041	39.008,20
Pirotski okrug	2	82.537	41.268,50
Zapadnobački okrug	4	168.841	42.210,25
Srednjobanatski okrug	4	171.988	42.997,00
Rasinski okrug	5	219.017	43.803,40
Severnobački okrug	4	177.044	44.261,00
Jablanički okrug	4	196.265	49.066,25
Moravički okrug	4	196.516	49.129,00
Sremski okrug	6	295.132	49.188,67
Zaječarski okrug	2	104.352	52.176,00
Braničevski okrug	3	163.058	54.352,67
Mačvanski okrug	5	274.549	54.909,80
Severnobanatski okrug	2	133.934	66.967,00
Južnobanatski okrug	4	275.289	68.822,25
Kolubarski okrug	2	160.558	80.279,00
Toplički okrug	1	82.067	82.067,00
Borski okrug	1	109.210	109.210,00
Kosovsko-mitrovački okrug	2
Kosovski okrug	1
Pečki okrug	1
Kosovsko-pomoravski okrug	0
Prizrenski okrug	0

Tabela 9: Presek preliminarne regionalne struktura XIII saziva sa brojem stanovnika po regionima

Procentualno najveći udeo poslanika i poslanica iz Beograda ima lista MILICA ĐURĐEVIĆ STAMENKOVSKI – Srpska stranka Zavetnici, 70 odsto, dok manjinske liste Vajdasági Magyar Szövetség - Pásztor István – Savez vojvođanskih Mađara - Ištvan Pastor, MUFTIJIN AMANET – Stranka

[2] Procena RZS za 2020. godinu, <https://publikacije.stat.gov.rs/G2021/Pdf/G202113048.pdf>

pravde i pomirenja (SPP) – Usame Zukorlić, SDA Sandžaka – dr. Sulejman Ugljanin i Koalicija Albanaca Doline Koalicioni i Shqiptarëve të Luginës nemaju nijednog poslanika ni poslanicu sa prebivalištem na teritoriji Beograda (Tabela 10).

Lista	Grad Beograd	Ukupno van Beograda
ZAVETNICI	70.00%	30.00%
MORAMO	61.54%	38.46%
UPS	52.63%	47.37%
ZZV	50.00%	50.00%
Dačić	41.94%	58.06%
ZMS	40.83%	59.17%
Nada	40.00%	60.00%
PBOKS	10.00%	90.00%
SVM	0.00%	100.00%
SPP	0.00%	100.00%
SDA	0.00%	100.00%
KAD	0.00%	100.00%

Tabela 10: Regionalna struktura po izbornim listama koje su osvojile mandate 2022. godine

Kada je reč o dosadašnjem poslaničkom iskustvu, **117 poslanika i poslanica prvi put će se naći u poslaničkim klupama**, dok 133 već ima prethodno poslaničko iskustvo, od toga njih 105 nastavlja poslanički staž iz prethodnog saziva. Najveći broj mandata do sada imaju poslanici Veroljub Arsić, Igor Bečić i Aleksandar Čotrić, kojima će ovo ukupno biti deveti poslanički mandat u Skupštini Srbije.

I na kraju, **kada je reč o zanimanjima poslanika i poslanica, najviše ih je u oblasti ekonomije i prava**, a u prvih pet su još i prosveta, inženjerstvo, medicina i političke nauke. Među poslanicima i poslanicama nema nezaposlenih, a u penziji ih je 13 (Tabela 11).

Oblast/Zanimanje	Broj poslanika/ca	Procenat
Pravo	41	16.40%
Ekonomija	41	16.40%
Prosveta	27	10.80%
Inženjerstvo	22	8.80%
Medicina	17	6.80%
Političke nauke	17	6.80%
Menadžment	16	6.40%
Penzioner/ka	13	5.20%
Umetnost	12	4.80%
Ostale društvene nauke	12	4.80%
Poljoprivreda	8	3.20%
Privreda/preduzetništvo/trgovina	5	2.00%
Novinarstvo	5	2.00%
Sport	5	2.00%
Ostalo	4	1.60%
Prirodne nauke	3	1.20%
Student/kinja	2	0.80%

Tabela 11: Preliminarna struktura po oblastima zanimanja XIII saziva

Autori analize: Tim Otvorenog parlament

Mirjana Nikolić
Novinarka Istinomera

Konstitutivna sednica ili priča o gnevu

Od konstitutivne sednice trinaestog saziva Skupštine Srbije prošlo je mesec dana, pa ako primenimo nepisano novinarsko pravilo da je važno samo ono čega se sećamo- pamtimo jedan govor predstavnika opozicije i pamtimo gnev većine što je do tog govora uopšte došlo. A naročito bes i inat što je govor prekidan aplauzima. Takođe, sećamo se i tona kojim se novi predsednik skupštine obratio kolegama i kako je u prvom zvaničnom obraćanju jasno istakao „ko smo mi, a ko su oni“. Konstitutivna sednica je trajala dva dana, dobili smo nagoveštaj kako će sve izgledati, a onda je napravljena pauza koja i dalje traje. Ova vladajuća većina pokazala je rešenost da još više umanjí značaj parlamenta, nesvesna da time uništava sama sebe, a opozicija, željna medijske pažnje, pokazala da nema nikakav plan, već će svi svakoga dana otvarati nova pitanja, svesni da epiloga neće biti.

Gde kuca srce države?

Simpatizeri vlasti i danas su uvereni da je najstariji poslanik u ovom sazivu, Vladeta Janković, prekršio poslovnik i iskoristio priliku da se obrati javnosti sa mesta predsedavajućeg mimo svakog protokola. Ne opraštaju mu ta dva dragocena minuta u kojima je rekao da u Srbiji deset godina nema ravnopravnih i poštenih izbora, da je sistem postao jednopartijski sa svojim neprikosnovenim liderom i da taj sistem velike delove društva svesno i namerno drži u neznanju i uskraćuje im osnovne slobode i prava.

“Dobijeno poverenje ćemo opravdati jedino ako srce ove države bude stvarno kucalo ovde, pod skupštinskom kupolom, a ne sa druge strane parka. Kada zakonodavna vlast, dakle Narodna skupština, nije ustrojena na valjan način, u otkazu moraju biti i ostale dve grane vlasti – izvršna, koja ne postupa po volji naroda izraženoj posredstvom njegovih ovde okupljenih predstavnika već po neposrednom diktatu vođe, a posebno pravosudna, čija pristrasnost i pasivnost čine da svaki građanin bude nezaštićen i bespomoćan”, rekao je Janković i upravo će taj deo govora izazvati nezapamćeni gnev većine koja smatra da je baš taj jak, njihov lider, ono što ovoj zemlji jedino treba.

E sad ćete da vidite!

Ako analiziramo samo nekoliko odgovora upućenih poslaniku koji misli da skupština, a ne predsednik, treba da govori u ime građana, neće nam trebati mnogo da dođemo do zaključka da ni ovaj sastav skupštine neće dugo trajati. Naviknuti da govore o čemu god hoće, koliko hoće, neopterećeni istinom, naprednjaci neće moći da podnesu drugačiji ton. To je prvi pokazao šef poslaničke grupe nazvane po predsedniku- "Aleksandar Vučić- zajedno možemo sve". Jer partija se "samoukinula" i promovise da je najvažnije da bude kako Vučić hoće. Milenko Jovanov prvi je pokazao kako će se vlast odnositi prema onima koji je ne podržavaju - „imali ste aplauz, e sad ćete da vidite!“ Pa je demonstrirao kako njegove kolege mogu, po komandi da aplaudiraju **brže, jače i bolje od opozicije.**

„Gospodine predsedavajući, ja vas molim da proverite da li su svi poslanici koji sede sa one strane uzeli terapiju za današnji dan“, tako je Jovanov započeo svoj prvi govor u ovom sazivu, govor tokom kojeg je predložio Vladimira Orlića za predsednika skupštine. Pa nastavio: *„Neko vas je slagao, ja ne znam ko i ne znam kad, kada vam je rekao da politički sistem funkcioniše tako što opozicija kritikuje a vlast čuti i trpi. Niti ćemo da čutimo, niti ćemo da trpimo, nego ćemo da se borimo za ono u šta verujemo.“*

I socijlista Đorđe Milićević optužio je opoziciju za atmosferu konstitutivne sednice: *„Vidite šta se dešava kada sami izazovete ovakvu situaciju, i to još prvog dana zasedanja, bez ikakve potrebe i bez ikakvog razloga. Dakle, vaš jučerašnji govor i vaša zloupotreba pozicije na kojoj se trenutno nalazite da bi promovisali svoje političke stavove kojima nije bilo ni vreme ni mesto, nije bilo za tu poziciju. „*

Pa i mladi Stefan Krkobabić ocenjuje *„Mislim da način kako smo juče započeli rad nije bio primeren. Poštujem i vaše znanje i vaše godine, ali to nije bio način. Otvorili smo pandorinu kutiju. Hajde, da je zatvorimo. ... Ko je pobedio na izborima? Aleksandar Vučić. Ko je pobedio na parlamentarnim izborima? Isto, Aleksandar Vučić. Ko je pobedio na izborima? Da i moj tata. Tako je. „*

Naprednjak Aleksandar Mirković takođe je istakao da je da predsedavajući svojim govorom napravio presedan koji nikada nigde nije zabeležen, a da danas se poziva na poštovanje Poslovnika, i to samo u slučaju kada diskutuju poslanici SNS.

Sve su te diskusije vodile tome da se na kraju i sam novoizabrani predsednik Skupštine Srbije Vladimir Orlić u svom prvom govoru sa te pozicije kolegama obrati sa velike distance: *„Slušao sam vas juče, slušao sam vas danas ceo dan. Želim da znate da pokušajem da na bahat način, da provokacijom ili zloupotrebom bilo kakvom, a baš ste zloupotrebom počeli jučerašnji dan i valjda rešili da se tako predstavite u ovom sazivu. Dakle, da znate, na taj način ne očekujte da ćete nekoga da impresionirate. To se, prosto, desiti neće.“*

I rekao je Orlić da će ova skupština pratiti politiku koju je narod podržao na izborima, da će nastaviti da sprovodi kako je rekao „politiku koja je učinila ovu zemlju suštinski slobodnom, nezavisnom, samostalnom, koja nam je obezbedila i pravo i mogućnost da svoje interese čuvamo, da svoju državu i svoju kuću čuvamo na prvom mestu.“ Ako nekom nije bilo jasno, narednih dana razjasnio je da će skupština sprovoditi politiku Aleksandra Vučića koji je i dalje na čelu Srpske napredne stranke.

Jaz će se tek produbiti

I ako se ne pamti šta je sve rečeno, pamti se kako je rečeno i koliko je samo dubok jaz između vlasti i opozicije u Srbiji. I da će biti sve dublji. Kako reče poslanik SDA Sandžaka Enis Imamović, na konstitutivnoj sednici imali smo posle dužeg vremena imali nešto što je vladajućoj politici neshvatljivo. *„Da jedan govor dobije aplauz, a da on ne dolazi od strane vladajuće većine. Juče se posle dužeg vremena u ovom parlamentu čuo aplauz neke druge slobodnije Srbije u koju mi verujemo i za koju se borimo. Međutim, ono što je zabrinjavajuće jesu vaše reakcije na taj aplauz“*, rekao je Imamović. I nije jedini koji smatra da je govor Vladete Jankovića pogodio suštinu i da je trebalo da mu aplaudira svaki narodni poslanik bez obzira da li pripada vlasti ili opoziciji ako drži do svog ličnog autoriteta.

Konstitutivnu sednicu do sada je većina zaboravila, nova još nije zakazana, predlog za formiranje vlade ušao je u proceduru, a predsednik je već rekao da premijerka koja će ponovo biti izabrana ima mandat samo dve godine. Uz to, najavljena je posebna sednica o Kosovu, na kojoj bi trebalo da predsednik podnese izveštaj o pregovorima sa Prištinom. O eventualnoj platformi koju bi parlament usaglasio pre nastavka pregovora, za sada nije bilo konkretnih dogovora.

Stari saziv parlamenta i nove izborne liste - da li prethodni učinak određuje poziciju na izbornoj listi?

Narodna skupština Republike Srbije raspuštena je 15. februara ove godine, po ukazu predsednika Srbije. U trenutku raspuštanja Skupština je imala 249 poslanika, jednog manje od punog broja jer je poslanica Samira Ćosović podnela ostavku a novom poslaniku nije potvrđen mandat. Kako su ovi narodni poslanici prošli u "podeli karata" na novim izbornim listama, i da li je njihov učinak za skupštinskom govornicom uticao na njihove pozicije?

Od 249 narodnih poslanika, 74 se nije našlo na novim listama, dok je 175 ponovo u igri za poslanička mesta u novom sazivu. Većina je ostala na listama političkih opcija sa kojima su učestvovali i na prethodnim izborima. Izuzetak čine poslanici sa liste Aleksandar Šapić - Pobjeda za Srbiju, koji su sada na listi Srpske napredne stranke (SNS).

Tridesetšest poslanika iz poslednjeg saziva nijednom nije govorio u plenumu. Od tog broja, njih 20 se ipak našlo na novim izbornim listama. Sa druge strane, od deset poslanika sa najviše govora, dvoje ih se nije našlo na novim listama, Samir Tandir sa liste Akademik Muamer Zukorlić – Samo pravo – Stranka pravde i pomirenja (SPP) – Demokratska partija makedonaca (DPM) i Vladan Glišić, koji je u parlament ušao na listi Aleksandar Šapić - Pobjeda za Srbiju, ali je nastupao kao samostalni poslanik.

Na prethodnim izborima najviše poslaničkih mesta osvojila je izborna lista stranaka okupljenih oko SNS. U trenutku raspuštanja Skupštine, ova grupacija je imala 187 poslanika. Od tog broja, 135 poslanika našlo se i na listi za naredne izbore, kao i tri poslanika koji su u prošli saziv ušli na listi Srpskog patriotskog saveza. Najveći skok u poziciji u odnosu na listu sa prethodnih izbora od svih poslanika celog saziva imao je poslanik ove liste Momčilo Vuksanović, koji se popeo za 161 mesto, a nijednom se nije javio za reč tokom celog mandata. Najveći pad na listi doživeo je takođe poslanik ove liste, Rajko Kapelan, koji je pao za 194 mesta i koji se u plenumu jednom javio za reč. Kada je reč o poslanicima koji se nisu našli na listi za sledeće izbore, četvoro među njima se više od 25 puta našlo za skupštinskom govornicom - Nataša Mihailović Vacić, Danijela Veljović, Viktor Jevtović i Ljubiša Stojmirović. Najveći broj govora među poslanicima ove liste imao je Milija Miletić - 137, dok se 27 poslanika ove liste nijednom nisu javila za reč. Od njih 27, 18 se ponovo našlo na listi za naredne izbore. Od njih 18, 6 je nagrađeno skokom u poziciji u odnosu na prethodne izbore.

Lista Ivica Dačić – „Socijalistička partija Srbije (SPS), Jedinstvena Srbija (JS) – Dragan Marković Palma u poslednjem sazivu je imala 32 poslanička mesta. Od tog broja, njih 23 se ponovo našlo na listi za naredne izbore, dok je 9 ostalo bez mesta. Najveći skok, u odnosu na poziciju na prethodnim izborima, imala je Dunja Simonović Bratić - 22 mesta, dok je najveći pad Justine Pupin Koščal - 45 mesta. Najveći broj govora, među svim poslanicima ovog saziva, imao je poslanik sa ove liste - Đorđe Milićević, 214 govora tokom 131 zasedajućeg dana. On na listi za naredne izbore zauzima istu poziciju kao na prošlim. Tri poslanika ove liste nijednom se nisu javila za reč.

Od 11 poslanika sa liste Aleksandar Šapić - Pobjeda za Srbiju, šestoro se nijednom nije javilo za reč. Srpski patriotski savez, koji je stajao iza te liste, više ne postoji, a troje poslanika nalazi se na listi Srpske naredne stranke za sledeće izbore. Najaktivniji poslanik sa ove liste, sa 114 govora, je Vladan Glišić, koji je napustio Srpski patriotski savez pre njegovog utapanja u SNS, uoči konstituisanja poslednjeg saziva, i nastupao kao samostalni poslanik.

Lista Savez vojvođanskih Mađara - Ištvan Pastor jedina je lista čiji su svi poslanici, njih devet, na

listi za sledeće izbore. Svi poslanici ove liste govorili su u plenumu i to po više od 10 puta. Najveći skok na listi imala je Rozalija Ekres - 5 mesta, a najveći pad Zoltan Pek - 11 mesta.

Od četvoro poslanika sa liste Akademik Muamer Zukorlić – Samo pravo – Stranka pravde i pomirenja (SPP) – Demokratska partija makedonaca (DPM), polovina se nalazi na listi za naredne izbore. Bez prilike da bude poslanik u narednom sazivu, sem Amele Lukač Zoranić, ostao je i Samir Tandir koji je drugi po broju govora od svih poslanika u Skupštini, sa 139 obraćanja u plenumu. Svi poslanici ove liste javljali su se za reč.

Lista Albanska demokratska alternativa – ujedinjena dolina u poslednjem sazivu je imala 3 poslanička mesta. Na naredne izbore ova koalicija ne izlazi u istom sastavu, pa su stranke poslanika iz prethodnog saziva sada na dve liste. Šaip Kamberi, koji je inače bio najaktivniji poslanik sa ove liste za skuštinskom govornicom, za kojom se našao 41 put, jedini se nalazi na listi i za sledeće izbore i zadržao je prvo mesto na njoj. Svi poslanici ove liste javljali su se za reč.

U najvećem broju slučajeva, angažman poslanika na plenumskim sednicama u poslednjem skupštinskom sazivu nije neposredno uticao na njihovo mesto na listi za naredne izbore. Time je poslata poruka budućim poslanicima da su neki drugi kvaliteti važniji od samog učešća u plenarnim raspravama. Očekivanja su da će u narednom sazivu biti više pluralizma, koji bi trebalo da doprinese kvalitetnijem radu Narodne skupštine.

Tabelu u formatu koji dozvoljava obradu podataka možete preuzeti ovde.

Autori analize: Tim Otvorenog parlamenta

Predstavnička funkcija Narodne skupštine u 2021. godini

Predstavnička funkcija Narodne skupštine je u temelju savremenih demokratija i podrazumeva da narodni poslanici predstavljaju i zastupaju interese građana koji su nosioci suvereniteta. U zavisnosti od izbornog sistema, nekada su poslanici vezani za konkretnu glasačku jedinicu koja ih je izabrala i koju predstavljaju. U slučaju Narodne skupštine, 250 narodnih poslanika predstavlja sve građane Srbije. Stoga je, kako bi se veza sa građanima koja je i osnova legitimiteta konstantno održavala, važno razmatranje predloga građana i održavanje sastanaka širom zemlje. Poslanik mora biti dostupan a kreiranje zakona i javnih politika mora biti transparentan proces koji je usmeren na potrebe i zahteve samih građana.

Na žalost, 12. saziv nije doneo pomak ni u ovoj oblasti, te se višegodišnja (a možda i višedecenijska) „samoizolacija“ Skupštine i narodnih poslanika od građana koje predstavljaju nastavila. Naime, iako kancelarije narodnih poslanika za komunikaciju sa građanima zvanično postoje, nema indikatora koji bi ukazivali da je praksa kontinuirane komunikacije i dostupnosti građanima zaživela. Kada takva komunikacija i postoji sporadična je a ne sistemska, i uslovljena izborom i senzibilitetom narodnog poslanika a ne institucionalnim praksama koje neguje sama Skupština. Do sličnih zaključaka se može doći i prilikom analize mogućnosti za direktnu, online komunikaciju sa poslanicima.

Otuda se može tvrditi da je predstavnička funkcija parlamenta u Srbiji otvorena i dovedena u pitanje na jedan znatno temeljniji način – upitno je razumevanje i poverenje građana u ovu instituciju. Otuda tema i ne može biti „udaljenost“ narodnih poslanika od građana, koliko prepoznavanje građana narodnih poslanika i Skupštine kao sopstvenih predstavnika koji donose zakone i kontrolišu rad Vlade vodeći računa upravo o njihovim interesima. Tako i poslednja kao i prethodna istraživanja javnog mnjenja ukazuju da građani negativno ocenjuju rad Skupštine, a rad poslanika još negativnije.[3] Preko dve trećine misli da poslanici urušavaju ugled Skupštine, oko tri četvrtine misli da više brinu o interesima svojih partija nego o građanima, a više od polovine ističe da poslanici nisu dostupni građanima.

S obzirom na televizijske prenose ali i generalnu predstavu koju građani imaju o radu parlamenta, plenarne sednice i rasprave tokom njih predstavljaju glavno sredstvo posredstvom kojeg su građani u 2021. godini mogli formirati navedene negativne stavove o Narodnoj skupštini. Kako su analize pokazale, 12. saziv su sa jedne strane obeležil **potpuno nepostojanje prakse povrede Poslovnika i krajnje selektivna primena Kodeksa ponašanja narodnih poslanika**. U takvoj atmosferi, koja bi trebalo da bude idealna, **plenarne sednice su korišćene za permanentno slanje propagandnih poruka, a na uštrb fokusirane rasprave o tačkama dnevnog reda**.

[3] Crta „Stavovi građana Srbije o učešću u demokratskim procesima .2021 godine „dostupno na :<https://crta.rs/istrazivanje-stavovi-gradjana-srbije-o-ucescu-u-demokratskim-procesima-2021-godine/>

Parlament bez debate

Dvanaesti saziv je „šampion“ po jednom od najdužih perioda do zakazivanja konstitutivne sednice, čak 28 dana od dana proglašenja izbornih rezultata i čak 42 dana od dana održavanja izbora. Međutim na izbor predsednika skupštine i uspostavljanje njenih radnih tela čekalo se čak 80 dana, što znači da je od dana održavanja izbora do praktičnog početka rada Skupštine prošlo približno četiri meseca. Koliko je izgubljeno od skupštinskog „života“ za četiri meseca govori činjenica da svako redovno zasedanje traje tri meseca. Prva (konstitutivna) sednica Narodne skupštine u aktuelnom sazivu počela je 3. avgusta 2020. godine kada su potvrđeni mandati narodnim poslanicima. Sednica je nastavljena i okončana 22. oktobra 2020. godine izborom predsednika Narodne skupštine, potpredsednika Narodne skupštine, imenovanjem generalnog sekretara i izborom članova radnih tela Narodne skupštine. Prema važećem Poslovniku, Narodna skupština smatra se konstituisanom potvrđivanjem mandata dve trećine narodnih poslanika, a mandati novoizabranih poslanika potvrđuju se na konstitutivnoj sednici Skupštine u roku od 30 dana od dana proglašenja konačnih rezultata izbora. Kako bi se izbegli dugački periodu u neaktivnosti parlamenta neophodno je definisati konačan rok u kome se postupak konstituisanja Narodne skupštine mora okončati. Ako se na ovako dug period za konstituisanje parlamenta doda i period od devedeset dana u kome je prethodni saziv faktički okončao svoj rad raspisivanjem novih parlamentarnih izbora, onda se može reći da parlamentarni mandat u Srbiji aktivno traje oko 3 i po godine. Ukoliko ovome dodamo ustavnu i političku realnost u protekle tri decenije kada su samo tri legislature ostvarile ustavni mandat u punom trajanju, parlamentarni mandat u Srbiji prosečno traje 2 godine i sedam meseci. To bi značilo da sa svim navedenim fazama „mirovanja“ poslanici obavljaju aktivno ustavnu funkciju narodnih predstavnika samo dve godine. U ovom sazivu narodni poslanici su bili aktivni godinu i četiri meseca.

Nakon konstituisanja i ovaj saziv je nastavio višegodišnju praksu neusvajanja godišnjeg programa rada Narodne skupštine. Način kako je to propisano Poslovnikom je da godišnji program rada Narodne skupštine utvrđuje predsednik Narodne skupštine, nakon konsultacija na sastanku Kolegijuma, polazeći od obaveza Narodne skupštine u skladu sa zakonom i godišnjim programom Vlade. Nepoštovanjem ove obaveze narodni poslanici i javnost su ostali uskraćeni za mogućnost sistematskog praćenja skupštinskih aktivnosti i pripreme za reagovanje po temama koje su predmet njihovog interesovanja. Donošenje godišnjeg programa rada bi dodatno obavezalo Narodnu skupštinu da postupa u postojećim propisanim rokovima i obezbedilo građanima još jedan argument za pozivanje narodnih poslanika na odgovornost. Poslovnik bi trebalo dodatno da uredi ovo pitanje kako bi se sprečilo zanemarivanje ove obaveze, istakao značaj planiranja rada i kako bi se omogućilo svim zainteresovanim stranama da učestvuju u procesu donošenja odluka.

Dvanaesti saziv nije postigao ni zadovoljavajući stepen transparentnosti rada. Iako su se sednice skupštine mogle pratiti na nacionalnoj televiziji i na skupštinskom Youtube kanalu u realnom vremenu, na kome su se mogli pronaći i prenosi sa sednica odbora i javnih slušanja, a na internet strani Skupštine su objavljivane najave dnevnog reda nedelju dana pre sednice i predlozi zakona, sadašnji saziv nastavio je sa praksom neobjavljivanja amandmana na predloge zakona. Time je u značajnoj meri onemogućeno praćenje zakonodavne funkcije parlamenta. Važeći Poslovnik navodi koja dokumenta se objavljuju na internet stranici Narodne skupštine, međutim, u tom članu on kaže: „Po pravilu, na internet stranici Narodne skupštine objavljuju se: ...“, što znači da je član formulisan na taj način da ne postoji obaveza objavljivanja svih navedenih dokumenata. Dodatno, trebalo bi propisati obavezu da se dokumenta objavljuju u otvorenom i pretraživom formatu, kako bi se izbegla sadašnja praksa objavljivanja propisa u skeniranom ili nepretraživom formatu. Ono što takođe nije dosadašnja praksa a trebalo bi da se nađe na internet stranici Narodne skupštine su podaci o prisustvu poslanika sednicama, stenografske beleške sa sednica odbora, mišljenja drugih organa u vezi sa predlozima akata i amandmanima, a naročito mišljenje Agencije za sprečavanje korupcije o koruptivnom riziku zakona.

S obzirom da su se sednice Skupštine prenosile na nacionalnoj televiziji, kao i da je prva i osnovna asocijacija građana kada pomisle na parlament upravo plenarna zasedanja, može se zaključiti da je kvalitet debate izuzetno važan za stvaranje slike o instituciji Skupštine. Ta slika u Srbiji nije dobra, a 12. saziv je, u ovom pogledu, mogao samo da doprinese dodatnom urušavanju ugleda Skupštine. Fokusiranost narodnih poslanika na tačke dnevnog reda je često izostajala. U 10 navrata u 12. sazivu sednice su i sazivane danas za sutra. U proseku, u 2021. godini, narodni poslanici su imali 7,4 dana za pripremu između datuma sazivanja i održavanja sednice.

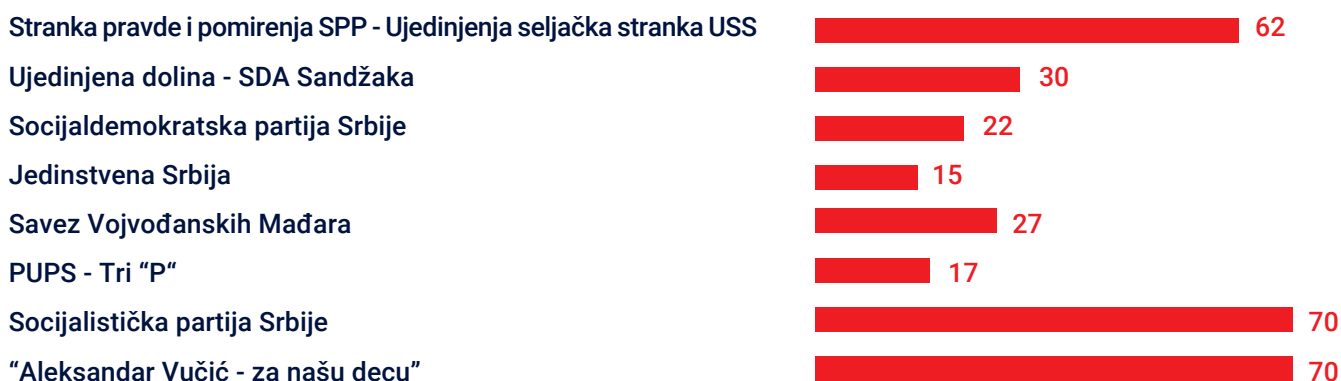
Sam dnevni red je često podrazumevao veliki broj tačaka, nekada tematski uopšte nespojivih. Čak su ponekada primećivali i pojedini narodni poslanici: „Danas raspravljamo o Zakonu o pravima korisnika usluga privremenog smeštaja u socijalnoj zaštiti, diskutujemo o Zakonu o projektu izgradnje puta Ru- ma-Šabac-Loznica, kao i o Zakonu o potvrđivanju Sporazuma između Vlade Republike Srbije i Vlade Republike Indije o davanju dozvola članovima porodica osoblja diplomatsko-konzularnih predstavništva za bavljenje plaćenim delatnostima. Naizgled tri potpuno različita zakona, koji nemaju međusobno puno toga zajedničkog, jedan iz domena socijalne zaštite, drugi iz domena infrastrukturnog razvoja a treći je iz domena bilateralnih odnosa Srbije i Indije.“ Ipak, nakon ove opservacije nije usledila kritika, već objašnjenje šta ove zakone povezuje: „Sva tri zakona su važna za poboljšanje kvaliteta života ljudi“. Mora se primetiti da bi ovakav kriterijum ispunio i neki još kreativniji zajednički pretres, ali uticaj na koherentnost i efikasnost rasprave je bila neupitna. Tako su rasprave često delovale konfuzno, uz dozvoljavanje narodnim poslanicima da se najčešće čisto forme radi, u svega par rečenica, osvrnu na samu temu i da svoja obraćanja koriste proizvoljno, najčešće u svrhe širenja propagandnih poruka.

Sličan način zloupotrebe je, tokom 12. saziva, zadesio i institut traženja obaveštenja i objašnjenja. Poslovnik predviđa pravo narodnog poslanika da zatraži obaveštenje i objašnjenje od predsednika Narodne skupštine, predsednika odbora Narodne skupštine, ministara i funkcionera u drugim republičkim organima i organizacijama, o pitanjima iz okvira prava i dužnosti ovih funkcionera, iz nadležnosti organa na čijem se čelu nalaze, a koja su mu potrebna za ostvarivanje funkcije narodnog poslanika. Izuzetno, ovlašćeni predstavnik poslaničke grupe ovo pravo može ostvariti i usmeno, na sednici Narodne skupštine u jednom obraćanju trajanja do pet minuta, i to utorkom i četvrtkom odmah nakon otvaranja sednice.

Umesto da ovaj mehanizam, suštinski zamišljen kao način da narodnim poslanicima važne informacije uvek budu dostupne, na sednicama bude korišćen za skretanje pažnje javnosti na neka značajna pitanja, odnosno za vršenje dodatnog pritiska na institucije od kojih se objašnjenje zahteva kada je to potrebno, on se masovno zloupotrebljavao. Tokom 12. saziva sveden je na 5 minuta „na slobodnu temu“ – a to je značilo ili za hvaljenje predsednika Republike i Vlade ili pak napada (ređe kritike) predstavnika opozicije.

Tako je, tokom celog saziva, 67 narodnih poslanika usmeno zahtevalo 313 obaveštenja i objašnjenja. Opoziciona poslanička grupa je dobila priliku da usmeno obrazloži svoje zahteve 30 puta, što čini 10 procenata ukupnog broja usmenih zahteva. Najveći broj zahteva, po 70, su uputili ovlašćeni predstavnici najvećih partija vladajuće većine – Srpske napredne stranke i Socijalističke partije Srbije (grafikon 1).

Grafikon 1: Usmena obaveštenja i objašnjenja u 12. sazivu

O potpunoj proizvoljnosti načina na koji je ovaj institut korišćen u 12. sazivu ukazuje i podatak da narodni poslanici neretko nisu precizno navodili ime institucije kojoj podnose zahtev, koristeći kolokvijalne i uopštavajuće termine poput „pravosuđa“, a nekada su u zahtevima nabrajali i više institucija. U čak 34 slučaja narodni poslanici nisu naveli nijednu konkretnu instituciju kojoj upućuju zahtev, očigledno i neprikriveno zloupotrebljavajući ovaj mehanizam.

Uniformnost ovog saziva dovela je gotovo do nepostojanja prakse povreda Poslovnika. Iako su se poslanici često pozivali na poslovnik u kontekstu replike ili protesta na nečije izlaganje, najčešće je to činjeno da bi se ometali malobrojni opozicioni poslanici. U prilog ovoj tvrdnji govori činjenica da je nakon pozivanja na Poslovnik samo jedanput zatraženo glasanje o povredi Poslovnika. A povreda poslovnika je svakako bilo, uzimajući u obzir da su tokom 12. saziva sednice pretvorene u političko propagandno glasilo. Narodni poslanici su govornicu nesmetano koristili za obračun sa političkim neistomišljenicima a ne za teme sa aktuelnog dnevnog reda. Paradoksalno, ovaj saziv je nakon više od deset godina odlaganja, usvojio Kodeks ponašanja narodnih poslanika, po hitnom postupku i bez uključivanja javnosti u proces. Za razliku od Kodeksa koji daje određena osnovna načela, etičke vrednosti koje poslanici treba da poštuju, poslovničkim odredbama se uređuje samo postupanje, odnosno neprimereno ponašanje poslanika na sednicama Narodne skupštine i njenih tela i sankcioniše takvo ponašanje sa merama koje imaju veći efekat od mera koje propisuje Kodeks.

A način na koji je Kodeks ponašanja narodnih poslanika usvojen, krajem 2020. godine, nije ulivao poverenje da će njegova primena dovesti do poboljšanja načina na koji se raspravlja u Narodnoj skupštini, čak ni da je to uopšte i bio cilj. Kodeks je usvojen bez uključivanja javnosti i po hitnom postupku, uz jasno stavljanje do znanja da se tom zadatku pristupa kako bi se ispunili zahtevi međunarodnih organizacija.[4] Način na koji je Kodeks usvojen, rešenja koja su u njemu odabrana i način na koji je primenjivan obeleženi su značajnim nedostacima.

Ista je situacija bila i sa usvajanjem izmena, koje su nastupile tek u septembru 2021. godine i kojima su tek stvoreni uslovi za punu primenu Kodeksa.[5] Kako je i rečeno u samom obrazloženju predloga, osnovni razlog za usvajanje izmena je ispunjenje preporuka GRECO (Grupa država Saveta Evrope za borbu protiv korupcije), ali i inicijativa Vlade. Drugim rečima, Skupština Srbije nije samostalno, zarad zaštite javnog interesa i vraćanja poverenja građana u njen rad, uvidela nedostatke u dosadašnjoj, devetomesečnoj, primeni Kodeksa ponašanja, već je ovaj dokument iskorišćen za dobijanje brzih poena u međunarodnim izveštajima.

Od početka primene Kodeksa podneto je 10 prijava protiv poslanika koji su ga kršili, kako zbog upotrebe govora mržnje, umanjivanja ljudskog dostojanstva i podsticanja netrpeljivosti, tako i zbog kršenja parlamentarnih procedura. Sve prijave, osim jedne, su odbačene kao neosnovane. Dakle, primenu Kodeksa u 12. sazivu je obeležilo nerazumevanje njegove suštine, nespremnost poslanika parlamentarne većine na promenu načina na koji se u Skupštini govori o političkim neistomišljenicima, zlonamerno i pogrešno tumačenje uloge civilnog sektora, te kontinuirani i intenzivni verbalni napadi na nezavisne medije i organizacije civilnog društva. Otuda, kao i u slučaju samog Poslovnika, može se zaključiti da mehanizmi koji bi vodili kao svrsishodnoj i usmerenoj raspravi, koja ne bi "zastranjivala" u neprimerenu retoriku koja vređa dostojanstvo Narodne skupštine jednostavno nisu korišćeni.

Autorke analize: Miša Bojović i Milena Manojlović, Otvoreni parlament

*Tekst je preuzet iz **Godišnjeg izveštaja** o radu Narodne skupštine u 2021. godini.*

[4] Otvoreni parlament, 'Analiza Kodeksa ponašanja narodnih poslanika i njegove primene', dostupno na :<https://otvoreni.parlament.rs/uploads/istrazivanja/Analiza20%Kodeksa20%pona%C5%A1anja20%narodnih20%poslanika20%i20%njegove20%primene.pdf>

[5] Otvoreni parlament, 'Izmena Kodeksa neće poboljšati atmosferu u Skupštini', dostupno na :<https://otvoreni.parlament.rs/aktuelno392/>

